

Spis treści

j

Autorzy tomu	17
Rozdział 11	
PODSTAWY DIAGNOZY PSYCHOLOGICZNEJ	23
11.1. Wprowadzenie	24
11.2. Diagnozowanie jako kompetencja profesjonalna	25
11.2.1. Diagnoza jest interwencją	25
11.2.2. Diagnoza w działalności zawodowej psychologa	26
11.2.3. Profesjonalne kompetencje diagnostyczne	28
11.3. Wiedza. Podstawy teoretyczne diagnozy psychologicznej	30
11.3.1. Tradycja i współczesność: osiągnięcia w rozwoju diagnozy psychologicznej	30
11.3.1.1. Integracja podejść	30
11.3.1.2. Zmiany w modelu diagnozy i relacji diagnostycznej	32
11.3.1.3. Rygor naukowy w diagnozie psychologicznej	37
11.3.2. Diagnoza oparta na dowodach empirycznych	43
11.3.2.1. Geneza i definicja	43
11.3.2.2. EBA w praktyce	44
11.3.3. Metody i techniki diagnostyczne w świetle badań	46
11.3.3.1. O potrzebie krytycznego spojrzenia na techniki i metody diagnostyczne	46
11.3.3.2. Ocena narzędzi diagnostycznych z perspektywy EBA	48
11.3.3.3. Narzędzia diagnostyczne i strategie diagnozowania	51
11.3.4. Diagnozowanie jako postępowanie badawcze	52
11.3.4.1. Faza prediagnostyczna	54
11.3.4.2. Faza badania i wstępnych decyzji	55
11.3.4.3. Faza opisywania i interpretacji	55
11.3.4.4. Faza formułowania zaleceń interwencyjnych (planu interwencji) i komunikatów	56
11.3.4.5. Iteracyjny charakter diagnozowania	56
11.3.5. Diagnozowanie jako interakcja społeczna	59
11.3.5.1. Społeczny kontekst badania	59
11.3.5.2. Badanie jako konwersacja	60
11.3.5.3. Społeczne skrypty badania psychologicznego	61
11.3.5.4. Społeczne konstruowanie znaczeń podczas badania psychologicznego	63
11.3.5.5. Jak sobie radzić z kontekstem społecznym badania?	63
11.4. Umiejętności. Praktyczne i interpersonalne kompetencje w diagnozowaniu	64
11.4.1. Profesjonalna kompetencja komunikacyjna	64
11.4.1.1. Świadome działanie słowami	64
11.4.1.2. Sztuka słuchania	64
11.4.1.3. Repertuar wypowiedzi należących do różnych kategorii	65
11.4.1.4. Konstruowanie parafraz, pytań i wypowiedzi Ja	66
11.4.1.5. Korzystanie z wiedzy o procesach poznawczo-afektywnych w konstruowaniu wypowiedzi	69

11.4.2. Umiejętności techniczne diagnosty.	70
11.4.2.1. Konceptualizacja przypadku.	70
11.4.2.2. Opracowanie raportu.	74
11.4.2.3. Udzielanie informacji zwrotnych.	77
11.4.3. Kompetencje społeczno-kulturowe.	79
11.4.3.1. Budowanie relacji diagnostycznej.	79
11.4.3.2. Świadomość różnorodności: kompetencja kulturowa.	81
11.5. Wartości. Etyczna postawa psychologa w praktyce diagnostycznej.	86
11.5.1. Standardy etyczno-zawodowe.	86
11.5.1.1. Świadoma zgoda.	87
11.5.1.2. Poufność i prywatność.	88
11.5.1.3. Utrzymywanie granic w relacji diagnostycznej.	88
11.5.2. Wyzwania współczesnej praktyki.	89
11.5.2.1. Problemy związane z komercjalizacją diagnostyki psychologicznej.	90
11.5.2.2. Dostęp do narzędzi diagnostycznych.	90
11.5.2.3. Refleksyjny praktyk.	91
11.6. Podsumowanie.	92

Rozdział 12

PSYCHOLOGIA ROZWOJU CZŁOWIEKA

95

12.1. Wprowadzenie.	96
12.2. Co i jak bada psychologia rozwoju?	99
12.2.1. Zmiany społeczne oraz ich skutki dla rozwoju indywidualnego - obszary zapotrzebowań na badania psychologii rozwoju	99
12.2.2. Status teorii i perspektywy badawcze.	102
12.2.3. Różnorodność sposobów opisu i wyjaśniania rozwoju człowieka.	105
12.2.4. Nowe podejście w psychologii rozwoju.	109
12.2.5. Zadania psychologii rozwoju.	110
12.2.5.1. Zadania niespecyficzne.	110
12.2.5.2. Zadania specyficzne.	112
12.3. Zmiana a rozwój.	112
12.3.1. Pojęcie rozwoju.	112
12.3.2. Rodzaje zmian rozwojowych.	115
12.3.2.1. Zmiany ilościowe i zmiany jakościowe.	116
12.3.2.2. Zmiany uniwersalne, wspólne i indywidualne.	120
12.3.2.3. Zmiany punktualne i niepunktualne.	122
12.3.2.4. Zmiany wynikające z wewnętrznej logiki rozwoju i będące efektem nagłych wydarzeń życiowych.	123
12.3.3. Dynamika zmian rozwojowych.	125
12.3.3.1. Podstawowe procesy determinujące zmianę rozwojową-dojrzewanie i uczenie się.	125
12.3.3.2. Ciągłość <i>versus</i> nieciągłość w rozwoju.	129
12.3.3.3. Okresy krytyczne i sensytywne w rozwoju.	130
12.3.4. Interakcje czynników rozwoju.	132
12.3.4.1. Zróżnicowanie podejść interakcyjnych do ujmowania czynników rozwoju.	132
12.3.4.2. Wewnętrzne modele doświadczenia a interakcja czynników rozwoju.	133
12.3.5. Etapy rozwoju i zadania rozwojowe.	133
12.3.5.1. Kryteria podziału życia człowieka na etapy.	135
12.3.5.2. Zadania rozwojowe jako narzędzie opisywania zmian rozwojowych na różnych etapach życia.	137
12.3.5.3. Zadanie rozwojowe a kryzys rozwojowy.	139
12.3.5.4. Przyjmowana koncepcja wyodrębniania etapów w procesie rozwoju.	141
12.4. Badania nad procesem i efektami rozwoju.	147
12.4.1. Podejścia badawcze w psychologii rozwoju.	147
12.4.2. Problemy badawcze psychologii rozwoju.	148
12.4.2.1. Operacjonalizacja badanego zjawiska.	149
12.4.2.2. Operacjonalizacja pojęcia zmiany rozwojowej.	150
12.4.2.3. Konstrukcja modelu czynników istotnych dla badanego zjawiska.	151
12.4.3. Strategie prowadzenia badań.	152
12.4.3.1. Badania diachroniczne i synchroniczno-funkcjonalne.	152
12.4.3.2. Badania eksperymentalne i typu <i>ex post facto</i> .	153

12.4.3.3. Badania kontrolujące wpływ wieku i przynależności do grupy pokoleniowej.	153
12.4.3.4. Porównanie strategii prowadzenia badań.	157
12.4.3.5. Tworzenie próby badawczej i metody zbierania danych.	160
12.5. Rozwój w okresie prenatalnym i niemowlęcym.	161
12.5.1. Struktura I ery rozwoju i znaczenie poszczególnych etapów.	162
12.5.1.1. Okres prenatalny.	163
12.5.1.2. Okres noworodkowy.	163
12.5.1.3. Okres niemowlęcy.	163
12.5.2. Rozwój fizyczny i umiejętności motoryczne.	164
12.5.2.1. Rozwój układu nerwowego.	165
12.5.2.2. Rozwój percepcyjny.	165
12.5.2.3. Rozwój motoryczny.	166
12.5.3. Rozwój procesów poznawczych.	168
12.5.3.1. Inteligencja sensomotoryczna.	170
12.5.3.2. Stałość przedmiotu.	170
12.5.3.3. Komunikowanie się i rozwój mowy.	171
12.5.4. Rozwój społeczny i rozwój osobowości.	172
12.5.4.1. Pierwszy komponent zdrowej osobowości - poczucie podstawowej ufności.	173
12.5.4.2. Relacja przywiązania.	175
12.5.5. Zagrożenia dla rozwoju dziecka w I erze.	179
12.5.6. Efekty rozwojowe - z czym dziecko kończy I erę rozwoju i do czego jest gotowe w erze II?.	181
12.6. Rozwój w okresie dzieciństwa.	182
12.6.1. Struktura II ery rozwoju i znaczenie poszczególnych etapów.	183
12.6.1.1. Wczesne dzieciństwo- wiek niemowlęcy.	183
12.6.1.2. Średnie dzieciństwo - wiek przedszkolny.	184
12.6.1.3. Późne dzieciństwo - wiek szkolny.	184
12.6.2. Rozwój fizyczny i umiejętności motoryczne.	185
12.6.3. Rozwój procesów psychicznych.	186
12.6.3.1. Rozwój poznawczy - od stadium przedoperacyjnego do stadium operacji konkretnych.	187
12.6.3.2. Rozwój pamięci i strategii zapamiętywania.	191
12.6.3.3. Rozwój moralny - od moralności heteronomicznej do autonomicznej.	193
12.6.3.4. Komunikowanie się i rozwój mowy.	197
12.6.4. Zabawa i nauka.	201
12.6.4.1. Od zabawy na serio do zabawy na niby.	201
12.6.4.2. Od uczenia się spontanicznego do uczenia się pod kierunkiem.	205
12.6.5. Rozwój społeczny i rozwój osobowości.	208
12.6.5.1. Nowe komponenty zdrowej osobowości: autonomia- inicjatywa- kompetencja.	208
12.6.5.2. Style wychowania a kształtowanie się osobowości dziecka.	211
12.6.5.3. Kształtowanie się samooceny.	214
12.6.5.4. Kształtowanie się gotowości szkolnej.	216
12.6.5.5. Rozwój społeczny - relacje z dorosłymi i z rówieśnikami.	220
12.6.6. Przebieg i skutki kryzysów w rozwoju dziecka.	230
12.6.6.1. Kryzys trzeciego roku życia.	230
12.6.6.2. Kryzys szóstego-siódemego roku życia.	230
12.6.7. Efekty rozwojowe - z czym dziecko kończy II erę rozwoju i do czego jest gotowe w erze III?.	232
12.7. Rozwój w okresie dorastania.	232
12.7.1. Istota III ery rozwoju.	233
12.7.2. Zadania okresu adolescencji.	235
12.7.3. Społeczne środowiska rozwoju w okresie adolescencji.	235
12.7.4. Zmiany w sferze biologicznej, psychicznej i społecznej.	237
12.7.4.1. Zmiany biologiczne (<i>soma</i>).	237
12.7.4.2. Zmiany psychiczne (<i>psyche</i>).	239
12.7.4.3. Zmiany społeczne (<i>polis</i>).	241
12.7.5. Istota kryzysu adolescencyjnego.	243
12.7.6. Kształtowanie się tożsamości.	244
12.7.6.1. Etapy powstawania tożsamości według koncepcji Jamesa A. Aaricia.	244
12.7.6.2. Stabilność czy zmienność statusów tożsamości.	245
12.7.6.3. Zróżnicowanie form tożsamości w okresie dorastania.	249
12.7.6.4. Weryfikacja dwuetapowego modelu kształtowania się tożsamości.	250
12.7.7. Tożsamość negatywna i jej znaczenie w procesie rozwoju.	252

12.7.8.	Zaburzenia rozwoju w okresie dorastania	255
12.7.8.1.	Zaburzenia łaknienia	256
12.7.8.2.	Depresja młodzieńcza	258
12.7.8.3.	Uzależnienie od alkoholu i narkotyków	260
12.7.9.	Źródła i istota wsparcia udzielanego nastolatkom	261
12.7.10.	Efekty rozwojowe - z czym dorastający kończy III erę rozwoju i do czego jest gotowy w erze IV?	262
12.8.	Rozwój w okresie dorosłości	262
12.8.1.	Istota IV ery rozwoju	263
12.8.2.	Podział okresu dorosłości na etapy i zadania z nimi związane	264
12.8.2.1.	Wczesna dorosłość	264
12.8.2.2.	Środkowa dorosłość	266
12.8.2.3.	Późna dorosłość	266
12.8.3.	Rozwiązanie kryzysu okresu adolescencji a proces wchodzenia w dorosłość	267
12.8.4.	Zmiany okresu dorosłości	270
12.8.4.1.	Zmiany biologiczne i ich źródła	270
12.8.4.2.	Zmiany psychiczne i ich źródła	273
12.8.4.3.	Zmiany relacji społecznych i ich źródła	274
12.8.4.4.	Kryzysy dorosłości i ich źródła	275
12.8.5.	Od debiutanta do mistrza - o uczeniu się roli osoby dorosłej	278
12.8.6.	Ewolucja roli pracownika w dorosłości	278
12.8.6.1.	Wybór zawodu i znaczenie pracy	279
12.8.6.2.	Rozwój ścieżki kariery zawodowej	279
12.8.6.3.	Podstawowe problemy związane z pracą	280
12.8.7.	Życie rodzinne w okresie dorosłości	281
12.8.7.1.	Typy związków między ludźmi a status tożsamości	281
12.8.7.2.	Początki życia rodzinnego	282
12.8.7.3.	Etapy rozwoju rodziny i sposoby realizowania ról małżeńskich	283
12.8.7.4.	Zmiany w realizowaniu roli rodzica	283
12.8.7.5.	Zamiana ról - dorośli jako opiekunowie rodziców	285
12.8.7.6.	Nowe role dorosłych - dorośli jako babcie i dziadkowie	285
12.8.8.	Wybrane problemy zdrowotne okresu dorosłości	288
12.8.9.	Efekty rozwojowe ery IV	288
12.9.	Podsumowanie	290
Rozdział 13		
PSYCHOLOGIA SPOŁECZNA		293
13.1.	Wprowadzenie	294
13.2.	Poznanie społeczne	295
13.2.1.	Struktury wiedzy	295
13.2.2.	Funkcjonowanie wiedzy	298
13.2.2.1.	Procesy kontrolowane i automatyczne	298
13.2.2.2.	Interpretacje	300
13.2.2.3.	Pamięć zdarzeń społecznych	300
13.2.2.4.	Regulacja zachowania	303
13.2.2.5.	Warunki użycia struktur wiedzy	303
13.2.3.	Zależność sądów od kontekstu i emocji	304
13.2.3.1.	Wyrazistość	305
13.2.3.2.	Kontrast i asymilacja	305
13.2.3.3.	Wpływ stanów emocjonalnych na sądy	307
13.2.4.	Spostrzeganie osób	308
13.2.4.1.	Klasyczne modele atrybucji	308
13.2.4.2.	Deformacje procesu atrybucji	311
13.2.4.3.	Procesy automatyczne w spostrzeganiu osób	314
13.3.	Ja i samoocena	316
13.3.1.	Struktura Ja i tożsamość	316
13.3.1.1.	Zawartość Ja	316
13.3.1.2.	Genezaja	317
13.3.2.	Funkcjeja	319
13.3.2.1.	Negocjowanie tożsamości	319
13.3.2.2.	Symulacja psychiki innych	319

1 3.3.2.3. Regulacja zachowania celowego	321
1 3.3.2.4. Samokontrola	322
13.3.3. Samoocena jako cecha	323
13.3.4. Samoocena jako motyw	326
13.3.4.1. Pochlebne sądy o sobie	327
1 3.3.4.2. Porównania i relacje społeczne	328
13.3.4.3. Autoafirmacja	330
13.3.4.4. Autoprezentacja	330
13.3.5. Funkcje dążenia do pozytywnej samooceny	334
13.4. Postawy i ich zmiana	335
13.4.1. Struktura i pomiar postaw	336
13.4.2. Geneza postaw	337
13.4.2.1. Postawa jako rezultat przekonań	337
13.4.2.2. Postawa jako rezultat emocji	338
13.4.2.3. Postawa jako rezultat zachowania	340
13.4.3. Wpływ postaw i wartości na przetwarzanie informacji	340
13.4.3.1. Selektywność poszukiwania informacji	340
13.4.3.2. Tendencyjność spostrzeżeń i wniosków	341
13.4.3.3. Selektywność pamięci	342
13.4.4. Wpływ postaw na zachowanie	342
13.4.4.1. Dopasowanie postaw i zachowań	342
13.4.4.2. Moderatory zgodności	343
13.4.4.3. Mediatory zgodności	344
13.4.5. Teorie zmian postaw	345
13.4.5.1. Procesualny model perswazji	345
13.4.5.2. Teorie dwutorowości perswazji	346
13.4.6. Wyznaczniki zmiany postaw	348
13.4.6.1. Nadawca	348
13.4.6.2. Treść przekazu	349
13.4.6.3. Organizacja przekazu	352
13.4.6.4. Środek przekazu	352
13.4.6.5. Odbiorca	353
13.5. Relacje interpersonalne	356
13.5.1. Agresja	356
13.5.1.1. Teorie agresji	357
13.5.1.2. Wyznaczniki agresji	359
13.5.1.3. Katharsis a spirala przemocy	363
1 3.5.2. Pomaganie innym	364
13.5.2.1. Teorie wyjaśniające pomaganie	364
13.5.2.2. Wyznaczniki pomagania	368
1 3.5.3. Atrakcyjność interpersonalna	370
13.5.3.1. Teorie atrakcyjności	370
1 3.5.3.2. Wyznaczniki atrakcyjności	371
13.6. Wpływ społeczny	374
13.6.1. Konformizm	375
13.6.1.1. Informacyjny i normatywny wpływ społeczny	376
1 3.6.1.2. Modyfikatory skłonności do konformizmu	377
13.6.2. Wpływ mniejszości na większość	382
13.6.3. Posłuszeństwo	384
13.6.3.1. Eksperymentalne badania nad posłuszeństwem	384
13.6.3.2. Przyczyny posłuszeństwa wobec przełożonego	387
13.6.4. Mechanizmy i techniki wywierania wpływu społecznego	390
13.6.4.1. Mechanizmy i przejawy wpływu społecznego	390
13.6.4.2. Techniki wpływu społecznego	392
13.7. Grupa społeczna	398
13.7.1. Współzależność społeczna	399
13.7.2. Rodzaje grup i ich struktura	406
13.7.3. Spójność grupy	408
13.7.4. Zadaniowe funkcjonowanie grupy	410
13.7.4.1. Wpływ obecności innych ludzi na jednostkę	410
13.7.4.2. Komunikacja i procesy decyzyjne w grupie	415
13.7.4.3. Polaryzacja grupowa	419

13.7.5.	Przywództwo i władza	420
13.7.5.1.	Przywództwo	420
13.7.5.2.	Sześć podstaw władzy	422
13.7.5.3.	Konsekwencje posiadania władzy	423
13.8.	Relacje międzygrupowe	426
13.8.1.	Stereotypy	426
13.8.1.1.	Powstawanie stereotypów	427
13.8.1.2.	Trwałość stereotypów i ich odporność na zmiany	429
13.8.2.	Upředzenia i dyskryminacja	432
13.8.2.1.	Historyczne, socjokulturowe i społeczne przyczyny upředzeń	433
13.8.2.2.	Osobowościowe podłoże upředzeń	434
13.8.2.3.	Tendencyjne przetwarzanie informacji o świecie społecznym	435
13.8.2.4.	Konsekwencje upředzeń i stereotypów	435
13.8.2.5.	Zmiany i modyfikacje stereotypów i upředzeń	438
13.8.3.	Dynamika konfliktu międzygrupowego	439
13.8.4.	Rozwiązywanie konfliktów międzygrupowych	443
13.9.	Podsumowanie	445
 Rozdział 14		
PSYCHOLOGIA MIĘDZYKULTUROWA		449
14.1.	Wprowadzenie	450
14.2.	Psychologia międzykulturowa jako dyscyplina naukowa	451
14.2.1.	Definicja i cele psychologii międzykulturowej	451
14.2.2.	Najważniejsze pojęcia w psychologii międzykulturowej	452
14.2.3.	Pojęcie kultury w psychologii	454
14.2.4.	Relacje między kulturą a psychologią	455
14.2.5.	Problemy metodologiczne w badaniach międzykulturowych	458
14.2.6.	Kultura w badaniach psychologicznych	461
14.2.6.1.	Kultura jako system wspólnych wartości	461
14.2.6.2.	Kultura jako system wspólnych przekonań	464
14.2.6.3.	Kultura jako system wspólnych wzorów zachowań	466
14.2.7.	Przyszłość psychologii międzykulturowej	467
14.3.	Kulturowe uwarunkowania procesów psychologicznych i zachowań społecznych jednostki	467
14.3.1.	Kultura a osobowość i koncepcja Ja	467
14.3.1.1.	Kultura a osobowość	467
14.3.1.2.	Kultura a pojęcie Ja-formalne i treściowe atrybuty Ja	468
14.3.1.3.	Konsekwencje uformowania Ja dla procesów motywacyjnych i zachowań społecznych	470
14.3.2.	Badania nad myśleniem i inteligencją z perspektywy międzykulturowej	471
14.3.2.1.	Procesy percepcyjne	471
14.3.2.2.	Myślenie	472
14.3.3.	Kultura a inteligencja	474
14.3.4.	Procesy emocjonalne	476
14.3.5.	Język i komunikowanie się	480
14.3.5.1.	Język i komunikacja werbalna	480
14.3.5.2.	Dwujęzyczność	481
14.3.5.3.	Komunikacja niewerbalna	482
14.3.6.	Kultura a zdrowie i patologia psychiczna	483
14.3.6.1.	Rola kultury jako czynnika patogenego, terapeutycznego i patoplastycznego w zaburzeniach psychicznych	483
14.3.6.2.	Kulturowe koncepcje patologii psychicznej	484
14.3.6.3.	Kulturowe uwarunkowania diagnozy i poradnictwa psychologicznego	485
14.3.7.	Problemy uniwersalności i specyficzności kulturowej procesów psychologicznych	486
14.4.	Psychologia akulturacji	487
14.4.1.	Kontekst historyczny zjawiska akulturacji	487
14.4.2.	Jedno- i wielowymiarowe podejście do analizy zjawiska akulturacji	488
14.4.3.	Modele analizy zjawiska akulturacji	489
14.4.4.	Psychologiczne skutki procesu akulturacji	491
14.4.4.1.	Stres akulturacyjny	491
14.4.4.2.	Szok kulturowy	492

14.4.5. Przebieg procesu akulturacji w wybranych grupach.	494
14.4.5.1. Specyfika procesu akulturacji ze względu na płeć, role społeczne i wiek	494
14.5. Podsumowanie.	496

Rozdział 15

PSYCHOLOGIA ŚRODOWISKOWA 497

15.1. Wprowadzenie.	498
15.2. Interdyscyplinarny charakter psychologii środowiskowej - zaleta czy balast?	499
15.3. Obszary badań psychologii środowiskowej.	501
1 5.3.1. Ocena środowiska	502
1 5.3.2. Poznanie środowiska	507
1 5.3.2.1. Czytelność jako cecha środowiska fizycznego	507
1 5.3.2.2. Mapy poznawcze	509
1 5.3.3. Miejsce	511
1 5.3.3.1. Zmierzchnie znaczenia miejsca?	512
15.3.3.2. Tożsamość miejsca.	513
1 5.3.3.3. Przywiązanie do miejsca	513
1 5.3.3.4. Konsekwencje przywiązania do miejsca	516
1 5.3.4. Terytorialność	516
15.3.4.1. Psychologiczne znaczenie terytoriów.	516
1 5.3.4.2. Rodzaje terytoriów	517
15.3.4.3. Obrona terytorium.	519
1 5.3.5. Dom i środowisko mieszkalne	522
1 5.3.5.1. Znaczenie i rodzaje środowisk mieszkalnych	522
1 5.3.5.2. Nasz dom świadczy o nas	525
1 5.3.5.3. Mieszkanie czy domek?	526
1 5.3.5.4. Powrót do przeszłości, czyli nowa urbanistyka	527
15.4. Projektowanie partycypacyjne - rola przyszłych użytkowników w kształtowaniu środowiska	528
1 5.4.1. Podstawowe potrzeby człowieka a projektowanie partycypacyjne	529
1 5.4.2. Zasady projektowania partycypacyjnego	532
1 5.4.3. Ocena efektów projektowania po zasiedleniu (POE)	534
15.5. Metody badań psychologii środowiskowej.	535
1 5.5.1. Fotostory.	535
1 5.5.2. Techniki obserwacyjne	536
1 5.5.3. Metody słowne: kwestionariusze i skale przymiotnikowe	537
1 5.5.4. Techniki symulacyjne	538
1 5.5.5. Techniki wykorzystywane w projektowaniu partycypacyjnym: odgrywanie ról i technika przehandlowywania	539
1 5.5.6. Mapy mentalne	541
15.6. Podsumowanie.	543

Rozdział 16

PSYCHOPATOLOGIA 545

16.1. Wprowadzenie.	546
16.2. Od objawu do systemu klasyfikacyjnego.	547
16.3. Psychopatologia ogólna	550
1 6.3.1. Zaburzenia procesów poznawczych	550
16.3.1.1. Zaburzenia spostrzegania i myślenia	551
16.3.1.2. Zaburzenia pamięci i uwagi.	552
16.3.2. Zaburzenia procesów emocjonalnych i motywacyjnych.	553
16.3.2.1. Zaburzenia emocji.	553
1 6.3.2.2. Zaburzenia motywacji	556
1 6.3.3. Zaburzenia świadomości i orientacji	556

16.4. Wybrane zaburzenia psychiczne okresu dorosłości	556
1 6.4.1. Schizofrenia i zespoły schizofreniczne	557
1 6.4.1.1. Obraz kliniczny i postaci schizofrenii	557
1 6.4.1.2. Biologiczne i psychologiczne modele uwarunkowań schizofrenii	558
1 6.4.1.3. Leczenie i rehabilitacja	559
16.4.2. Zaburzenia nastroju	560
1 6.4.2.1. Typy zaburzeń nastroju	560
1 6.4.2.2. Biologiczne i psychologiczne modele uwarunkowań zaburzeń nastroju	562
1 6.4.2.3. Psychoterapia i farmakoterapia	562
1 6.4.3. Zaburzenia nerwicowe i lękowe	563
1 6.4.3.1. Typy zaburzeń nerwicowych	563
1 6.4.3.2. Poznawczo-behawioralne modele zaburzeń nastroju	565
1 6.4.3.3. Psychoterapia i farmakoterapia	565
16.4.4. Zaburzenia osobowości	566
1 6.4.4.1. Typy zaburzeń osobowości	566
1 6.4.4.2. Psychologiczne koncepcje zaburzeń osobowości	567
1 6.4.4.3. Psychoterapia i farmakoterapia	567
16.5. Wybrane zaburzenia psychiczne okresu dzieciństwa i adolescencji	569
16.5.1. Zaburzenia rozwoju mowy i języka	570
16.5.1.1. Modele wyjaśniające przyczyny zaburzeń	571
16.5.1.2. Rehabilitacja i terapia	571
16.5.2. Spektrum zaburzeń autystycznych	571
16.5.2.1. Uwarunkowania i obraz kliniczny autyzmu	572
16.5.2.2. Terapia behawioralna i podejście rozwojowe	576
16.5.3. Zaburzenia emocjonalne	576
16.5.3.1. Zespoły zaburzeń emocjonalnych	577
16.5.3.2. Edukacja i terapia rodziców	579
16.6. Podsumowanie	579

Rozdział 17

MÓZGOWE MECHANIZMY FUNKCJI PSYCHICZNYCH I ICH ZABURZEŃ Z PERSPEKTYWY NEUROPSYCHOLOGII I NEURONAUKI

ssi

17.1. Wprowadzenie	582
17.2. Neuroanatomia w zarysie	583
1 7.2.1. Wprowadzenie	583
1 7.2.2. Neuron, synapsa, neuroprzekaźniki	583
1 7.2.3. Budowa układu nerwowego	585
1 7.2.3.1. Spoidła, drogi, szlaki i nerwy	585
1 7.2.3.2. Struktury ośrodkowego układu nerwowego	586
17.3. Procesy mózговые warunkujące percepcję	590
1 7.3.1. Wprowadzenie	590
1 7.3.2. Neuronalna architektura funkcji widzenia	590
1 7.3.3. Rola poszczególnych struktur mózgowych w powstawaniu świadomych spostrzeżeń wzrokowych	591
1 7.3.4. Koncepcja dwóch dróg: „co” i „gdzie”/„jak”	596
17.4. Procesy mózговые warunkujące selektywną uwagę	598
1 7.4.1. Wprowadzenie	598
1 7.4.2. Mózgowy system selekcji informacji	599
1 7.4.2.1. Modulujący wpływ uwagi na struktury przetwarzające informację zmysłową	599
1 7.4.2.2. Struktury mózговые kierujące uwagą	601
1 7.4.3. Zaburzenia uwagi i leżące u ich podstawy mechanizmy neuronalne	603
17.5. Neuronalne systemy pamięci	606
1 7.5.1. Wprowadzenie	606
1 7.5.2. Mózgowe mechanizmy pamięci jawnej (deklaratywnej)	608
1 7.5.2.1. Amnezja następcza- utrata zdolności do nabywania nowej wiedzy	608
1 7.5.2.2. Amnezja wsteczna - utrata wspomnień	612
1 7.5.2.3. Rola płatów czołowych w pamięci deklaratywnej	613

1 7.5.3. Mózgowe mechanizmy pamięci ukrytej (niedeklaratywnej)	.613
1 7.5.4. Mózgowe mechanizmy pamięci krótkotrwałej	.614
1 7.5.5. Uwagi końcowe	.615
17.6. Język a mózg.	.616
1 7.6.1. Wprowadzenie	.616
17.6.2. Zaburzenia funkcji językowych po uszkodzeniach mózgu.	.616
1 7.6.2.1. Afazje	.617
17.6.2.2. Rola dwóch półkul mózgowych w procesach językowych.	.621
1 7.6.3. Badania neuroobrazowania	.623
17.7. Mózgowe mechanizmy procesów emocjonalnych i zachowań społecznych.	.626
17.7.1. Wprowadzenie.	.626
17.7.2. Pierwsze teorie neurobiologicznego podłoża emocji.	.626
1 7.7.3. Rola ciała migdałowatego i innych struktur mózgu w percepcji emocji oraz w zachowaniach emocjonalnych	.627
17.7.4. Mechanizmy mózgowie zachowań społecznych - rola kory przedczołowej.	.631
17.8. Plastyczność mózgu i jej znaczenie dla rehabilitacji.	.634
1 7.8.1. Wprowadzenie	.634
17.8.2. Plastyczność mózgu u zwierząt	.636
17.8.3. Plastyczność mózgu człowieka	.636
1 7.8.3.1. Plastyczność wewnątrzmodalna	.636
1 7.8.3.2. Plastyczność międzymodalna	.638
1 7.8.4. Plastyczność mózgu a starzenie się	.640
17.9. Podsumowanie.	.641
 Rozdział 18	
PODSTAWY PSYCHOFIZJOLOGII	.643
18.1. Wprowadzenie	.644
18.2. Elektroencefalografia	.645
18.2.1. Rejestracja sygnału EEG.	.645
18.2.2. Powstawanie EEG.	.645
1 8.2.3. Rytm EEG	.646
1 8.2.3.1. Rytm alfa	.646
18.2.3.2. Analiza harmoniczna	.647
1 8.2.3.3. Inne rytmy EEG	.647
18.2.4. Potencjały skorelowane ze zdarzeniami.	.650
1 8.2.4.1. Metoda uśredniania	.650
18.2.4.2. Komponenty potencjałów wywołanych.	.651
1 8.2.4.3. P300	.652
18.2.4.4. Fala niezgodności.	.652
1 8.2.4.5. Potencjał gotowości	.653
18.2.4.6. Fala błędu.	.653
1 8.2.4.7. N400	.654
18.2.5. Magnetoencefalografia	.654
18.3. Badania neuropsychologiczne.	.654
18.4. Sondowanie mózgu.	.655
18.4.1. Przewodząca stymulacja magnetyczna.	.656
18.5. Metody obrazowania czynności mózgu.	.656
18.5.1. Pozytonowa tomografia emisyjna	.657
18.5.2. Rezonans magnetyczny.	.657
1 8.5.3. Funkcjonalny rezonans magnetyczny	.658
18.5.4. Technika odejmowania.	.659
18.6. Aktywność układu sercowo-naczyniowego.	.660
1 8.6.1. Mechanizm fizjologiczny.	.660
1 8.6.2. Pomiar i analiza	.661
1 8.6.2.1. Czynność serca	.661

18.6.3.	Aktywność sercowo-naczyniowa a wydatek energii.	662
18.6.4.	Przygotowanie do wysiłku fizycznego.	663
18.6.5.	Aktywne - bierne radzenie sobie z sytuacją.	664
18.6.6.	Reaktywność sercowo-naczyniowa.	664
18.6.7.	Wpływ bodźców przynętowych.	665
18.6.8.	Niepewność behawioralna.	665
18.6.8.1.	Niepewność związana z selekcją ruchów, czyli „nie wiem, jak to zrobić”.	665
18.6.8.2.	Niepewność związana z nowością sytuacji, czyli „nie wiadomo, jakim wymaganiom trzeba będzie sprostać”.	666
18.6.8.3.	Niepewność co do wyniku działania, czyli „nie wiem, czy osiągnę sukces”.	666
18.6.9.	Toniczne zmiany czynności serca a wykonywanie zadań umysłowych.	667
18.6.10.	Fazowe zmiany czynności serca.	667
18.6.10.1.	Koncepcja wchłaniania - odrzucania bodźców.	667
18.6.10.2.	Efekt umiejscowienia bodźca i umiejscowienia reakcji w cyklu serca.	668
18.6.10.3.	Fazowe zmiany czynności serca w zadaniu na czas reakcji.	668
18.6.11.	Zmienność aktywności sercowo-naczyniowej.	669
18.7.	Aktywność mięśni szkieletowych.	670
18.7.1.	Podstawy pomiaru elektromiograficznego.	670
18.7.2.	EMG twarzy a ekspresja emocji.	670
18.7.3.	Wyobrażona aktywność motoryczna.	671
18.8.	Aktywność elektryczna skóry.	674
18.8.1.	Mechanizm fizjologiczny i pomiar.	674
18.8.2.	Wskaźniki EDA.	675
18.8.3.	Reakcja elektrodermalna jako wskaźnik reakcji orientacyjnej.	675
18.8.4.	Warunkowanie klasyczne reakcji elektrodermalnych.	676
18.8.5.	Warunkowanie a świadome i nieświadome przetwarzanie informacji.	676
18.8.6.	Reakcja na bodźce fobiczne.	677
18.8.7.	EDA jako wskaźnik pobudzenia.	677
18.9.	Podsumowanie.	678
Rozdział 19		
ZDROWIE I STRES		681
19.1.	Wprowadzenie.	682
19.2.	Psychologia wobec problematyki zdrowia.	683
19.2.1.	Współczesne ujęcia, koncepcje i modele zdrowia.	683
19.2.1.1.	Podejścia do kategorii zdrowia i zdrowia psychicznego.	684
19.2.1.2.	Modele zdrowia.	684
19.2.2.	Zachowania związane ze zdrowiem i ich organizacja.	690
19.2.2.1.	Pojęcie i rodzaje zachowań zdrowotnych.	690
19.2.3.	Psychologia zdrowia.	694
19.2.3.1.	Wylonienie się psychologii zdrowia.	695
19.2.3.2.	Badania o celach poznawczych w psychologii zdrowia.	698
19.2.3.3.	Psychologia zdrowia jako dziedzina zastosowań praktycznych.	699
19.3.	Stres psychologiczny i jego przezwyciężanie.	701
19.3.1.	Od klasycznych do współczesnych koncepcji stresu psychologicznego.	702
19.3.1.1.	Stres jako bodziec czy jako reakcja?	703
19.3.1.2.	Ujęcia stresu w pracach psychologów polskich.	704
19.3.2.	Lazarusa poznawczo-transakcyjny paradygmat stresu i radzenia sobie.	704
19.3.3.	Hobfolla teoria zachowania zasobów - gospodarowanie zasobami a stres.	708
19.3.4.	W stronę emocji pozytywnych - Folkman i Moskowitz rozwinięcie modelu Lazarusa.	710
19.3.5.	Radzenie sobie we współczesnych koncepcjach stresu.	714
19.3.5.1.	Właściwości sytuacji stresowej a radzenie sobie.	714
19.3.5.2.	Indywidualne uwarunkowania radzenia sobie; styl radzenia sobie.	715
19.3.5.3.	Efektywność radzenia sobie - czy warto podejmować wysiłki w celu przezwyciężania stresu?	717
19.3.5.4.	Współczesne tendencje w badaniach nad radzeniem sobie.	718
19.4.	Stres a zdrowie.	719
19.4.1.	Stres i emocje jako czynniki ryzyka zaburzeń w modelu polietiologicznym.	720
19.4.2.	Stres jako następstwo chorób - choroby jako źródło stresu.	725

19.4.3. Emocjonalne ustosunkowanie się do choroby i związanej z nią sytuacji.	726
19.4.4. Radzenie sobie ze stresem spowodowanym przez chorobę.	727
19.4.4.1. Radzenie sobie z emocjami.	728
19.4.4.2. Instrumentalne radzenie sobie z chorobą - choroba jako zadanie.	730
19.4.4.3. Zależności między dwiema funkcjami radzenia sobie z chorobą	731
19.4.5. Pozytywne następstwa stresu dla zdrowia	731
19.5. Podsumowanie.	733

Rozdział 20

PODSTAWY POMOCY PSYCHOLOGICZNEJ 735

20.1. Wprowadzenie.	736
20.2. Pomoc i jej rodzaje.	737
20.2.1. Psychologiczna istota działań pomocnych.	737
20.2.2. Pomoc psychologiczna jako forma działania prospołecznego.	741
20.2.3. Dopasowanie oferty pomocy do gotowości jej adresata.	742
20.2.4. Relacja pomocy: mechanizmy i uwarunkowania.	744
20.3. Cele zdrowotne a rodzaje pomocy psychologicznej.	746
20.3.1. Promocja zdrowia w kontekście psychologicznym.	747
20.3.2. Pomoc psychologiczna w zapobieganiu zaburzeniom.	749
20.3.3. Pomoc w kryzysie: interwencja kryzysowa.	752
20.3.4. Psychoterapia jako najbardziej wyspecjalizowana forma pomocy psychologicznej.	753
20.3.5. Pomoc psychologa świadczona osobom niepełnosprawnym: rehabilitacja psychologiczna.	756
20.4. Cele rozwojowe i edukacyjne a rodzaje pomocy psychologicznej.	756
20.4.1. Społeczne uwarunkowania zapotrzebowania na nowe formy pomocy psychologicznej.	757
20.4.2. Zadania niespecyficzne pomocy zorientowanej na cele rozwojowe i edukacyjne.	760
20.4.3. Zadania specyficzne pomocy zorientowanej na cele rozwojowe i edukacyjne.	762
20.4.4. Dwie strategie udzielania pomocy zorientowanej na cele rozwojowe i edukacyjne.	763
20.4.5. Formy pomocy psychologicznej zorientowanej na cele rozwojowe i edukacyjne.	766
20.4.5.1. Wspomaganie rozwoju.	766
20.4.5.2. Współpraca psychologa z grupami samopomocy.	774
20.4.5.3. Rola psychologa w animacji społeczności lokalnych.	776
20.5. Podstawowe umiejętności pomagania	778
20.6. Pomoc profesjonalna a wsparcie społeczne.	779
20.7. Podsumowanie.	783

Rozdział 21

PSYCHOLOGIA XXI WIEKU - WYZWANIA I ZAGROŻENIA 735

Bibliografia.	793
Indeks rzeczowy.	850
Indeks nazwisk.	857
Spis i źródła fotografii.	869